

MADDE BAĞIMLILIĞI VE YÜKSEK ÖĞRETİMDE PSİKOSOSYAL FAKTÖRLER

Doç. Dr. Mansur BEYAZYÜREK, Dr. Latif R. ALPKAN, Dr. Nezh ERADAMLAR,
Dr. K. Oğuz KARAMUSTAFALIOĞLU, Dr. Ömer A. ÖZER

ÖZET: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi'nde yatarak tedavi gören üniversite mezunu hastalar araştırmaya alınmış olup bu konuda ülkemizde yapılacak saha çalışmalarını ile ilgili amaç ve kriterler belirlenmeye çalışılmıştır.

Hastaların üniversite öğrenim dönemi ile ilgili psikososyal özellikleri tetkik edilmiş ve bu döneme ait çeşitli faktörlerle madde bağımlılığı ilişkisi literatür ışığında değerlendirilmeye alınmıştır.

DRUG DEPENDENCE AND PSYCHOSOCIAL FACTORS IN COLLEGE EDUCATION

SUMMARY: College graduate inpatients, who were treated at Bakırköy Neuro-Psychiatric Hospital Alcohol and Substance Dependence Research and Treatment Center were investigated in order to identify the purposes and the criteria for further field studies on the topic.

Psycho-social characteristics of inpatients during their college education were investigated and the relationship between various factors and drug dependence were evaluated under the scope of literature.

GİRİŞ

Çağımızın önemli sorunlarından olan madde kullanımını bil-hassa gençlik grubu için tehdit edici olmaktadır. Bu denli önemli bir gençlik sorunu üzerine yapılmış çalışmalar ülkemizde yok denecek kadar azdır.

Ergenlik dönemi gençlerde karmaşık duygular, çatışmalar, kendine güven ihtiyacı, kendini ispatlama çabası, sosyal hayatta etkinlik kazanma ve karşı cinsle yeterli ilişki kurma çabaları ile kendini gösterir (5, 7, 10). Erikson'a göre (4) bu dönemde her genç bir kimlik bocalaması yaşar. Bu bunalım ağırlaşırsa kimlik kargaşası ortaya çıkar ve geçici de olsa uyumun aşırı biçimde bozulmasıdır. Böyle bir durumda bocalayan genç aşırı uçlara sapabilir, ağır cinsel kuşkulara, yetersizlik duygularına kapılabilir, bunaltıya ve panik durumlara girebilir ve bu durumların etkisi ile maddeye yönelebilir (6, 7).

Üniversite öğrencisi ise profesyonel bir öğrenci olmalıdır. Hangi alanda okuyacağını kararlaştırmış olması gerekir, yoksa ülkemizde olduğu gibi son derece bulanık ve yekpare üniversite hedefinin peşinde olmamalıdır. Bizim üniversite adaylarının büyük bir çoğunluğu şu veya bu dalda değil de, üniversitede eğitim görmenin, daha doğrusu buradan bir diploma edinmenin peşindedir (1).

Madde kullanımının etyolojisine göz attığımızda üç temel özellik dikkatimizi çeker. Bunlardan birincisi bilhassa o toplum içerisinde maddeye ilişkin olarak bireyin çevresindeki kültürel etkilerdir. Bu özelliklerin ikincisi bireyin yapısıdır ve herediter faktörlerden, çocukluk döneminden geçerek olgunlaşan kişiliğine ve fizik yapısına delata eder. Üçüncü özellik ise kullanılan maddenin niteliğidir (2).

Sosyo-kültürel faktörler primer olarak madde kötüye kullanımının başlangıcında önemli iken psikobiyolojik ve farmakolojik faktörler kullanma şekillerinin gelişmesi ve sürdürülmesinde önem kazanırlar.

Ülkemizde bu alanda yapılmış belirli bir çalışma yokken Blumberg yaptığı çalışmada ABD'de üniversite öğrencileri ve mezunlarının %70'inin en az bir kere bile olsa madde kullanımını tespit etmiştir (2).

YÖNTEM

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi'ne 1988 yılında başvuran, DSM-III-R kriterlerine göre madde bağımlısı tanısı almış ve yatarak tedavi gören yüksek öğrenim kurumu mezunu, öğrencisi ve terk 41 hasta araştırmaya alınmıştır.

Hastaların sosyo-demografik özelliklerini inceleyen soruların ihtiva eden bir anket servisi doktoru tarafından yatan hastalara doldurtularak veriler elde edilmiştir.

SONUÇLAR

Sonuçlar tablo halinde gösterilmiştir.

TABLO 1:
YATAN HASTA SAYISI

YIL	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1983	68	10	78
1984	142	25	167
1985	233	23	256
1986	330	24	354
1987	422	31	453
1988	517	3	520
TOPLAM	1710	118	1828

TABLO 2:
EĞİTİM DÜZEYLERİ (1983-1988)

DÜZEY	SAYI	%
Yok	108	5.91
İlk	819	44.80
Orta	404	22.10
Lise	322	18.16
Üni.	165	9.03
TOPLAM	1828	100.00

* Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
Bilkent Üniversitesi Gençlik Sorunları Sempozyumu'nda sunulmuştur.

TABLO 3:

KULLANILAN MADDELER (1983-1988)

MADDE TURU	SAYI	%
Eroin	859	46.99
Esrar	263	14.39
Drug	330	18.05
Politoksikomani	348	19.04
Uçucu	28	1.53
TOPLAM	1828	100.00

TABLO 4:

YÜKSEK ÖĞRENİM GRUBUNUN KULLANDIĞI MADDELER (41 kişi)

Eroin	: 13 kişi (terk 8)
Trankizizan	: 13 kişi (öğrenci 3)
Politoksik	: 11 kişi
Dolantin	: 2 kişi (meslekte)
Kodein	: 1 kişi
Esrar	: 1 kişi

TABLO 5:

165 ÜNİVERSİTELİNİN ÜNİVERSİTE İLE İLİŞKİSİ

	1983-87	1988	TOPLAM
Terk	23	8	31
Mezun	79	30	109
Öğrenci	22	3	25
TOPLAM	124	41	165

TABLO 6:

MADDEYE BAŞLAMA YAŞLARI

15:	1
15-20:	16
21-25:	13
26-30:	6
31-35:	3
36-40:	1
40 :	1

TARTIŞMA

AMATEM'de tedavi altına alınan hasta sayısına göz attığımızda her yıl hasta sayısında artış olduğu dikkati çekmektedir. Başvuran kadın ve erkek sayısı arasında da anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu da kadınların örf, adet ve davranışlar açısından daha çok sosyal kontroller altında olduğunu göstermektedir (8, 9).

1983-1988 döneminde yatarak tedavi gören hastaların eğitim düzeylerine baktığımızda üniversite grubu %9.03'lük bir oran göstermektedir.

165 hastanın yüksek öğretimle ilişkisine baktığımızda üniversite öğrencilerinin 25 kişi (%15.15'le) en küçük grubu oluşturduğunu görmekteyiz. Mezun olanlar ise 109 kişi (%65.05'le) en büyük grubu oluşturmaktadır.

Kişiler madde kullanmaya sıklıkla ergenlik döneminde başlarlar. Kişiler maddeyi başlangıç olarak birçok sebepten kullanırlar. Bunlar merak, akranların baskısı, sıkıntı hissini azaltma arzusu ve işlerliğini arttırmaktır. Maddenin erken

yaşta ve deneysel olarak kullanılması sosyal olaylarla ilgili olmak eğilimindedir ve sıklık ile grupta kişilerarası ilişkiler ve kimlik konusunda odaklanmaktadır (2, 3, 5, 7).

Bizim rakamlarımıza göz attığımızda genel rakamlarda maddeye başlama en sık olarak %35.3 ile 15-20 yaş grubundadır ve Batı ülkeleri rakamları ile de benzerlik göstermektedir (8, 9). Yüksek öğretim grubunda incelediğimiz 41 hastada ise gene 15-20 yaş grubu 16 hasta (%39.02) ile en büyük grubu oluşturmaktadır.

Yörükoğlu'na göre de (4), gençler ülkemizde şigara ve içkiye arkadaş topluluğunun etkisi ile başlamaktadır. Bu maddeler önce yetersizlik duygusunu, kaygıları ve çekingenliği ortadan kaldırmaktadır. Sonra da kabadayılık, efelik ve gösteriş gibi davranışlarla da erişkin olduğunu kanıtlamaya yaramakta ve dolayısı ile en uyumsuz, en çok sorunlu gençler aşırıya gitmektedir. Özgüven ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki başka çalışmacılarca da bildirilmiştir (6).

Madden (2), zararlı kişisel tüketimin oluşmasında madde nin kabul edilebilirliği ve temin edilebilirliği ile ilgili sosyokültürel yönleri en önemli öğeler olarak görmektedir. Ülkeler arasında büyük farklılıklar olabildiğini bu hususlardaki oynamalarla açıklamaktadır. Gene Yörükoğlu (10), ülkemizde gençlikteki sigara tüketimini Batılı ülkelerde olan esrar tüketimine benzetmekte ve dolayısı ile Madden'in belirttiği ülkeler arası farklılıklara işaret etmektedir. Bizde 1983-1987 yılında yatarak tedavi gören hastaları kapsayan çalışmamızda hastaların 1/4'ünü yurt dışında çalışan veya çalışmış ve çocuklarının oluşturduğunu tespit ettik. Bunlar madde ile yurt dışında tanışmışlardı (11).

AMATEM'de yatarak tedavi gören hastaların madde özelliklerine baktığımızda %46.99 ile eroinin ilk sırayı aldığını görmekteyiz ki (8, 9) eroin madde kullanım hiyerarşisinde son da yer almaktadır (3). %1.53 gibi küçük oranda da olsa ülkemiz için yeni sayılabilecek uçucu madde bağımlılığı tablo da yerini almıştır (9).

Yüksek öğretim grubunda yer alan 41 hastanın kullandıkları maddeye göz attığımızda 13'er kişi ile eroin ve trankilizanlar en öndedir. Önce de belirttiğimiz gibi madde kullanma hiyerarşisinde son da olan eroin kullanan 13 kişinin 8'ini üniversiteyi terk eden hastalar oluşturmaktadır. Zaten üniversiteyi terk eden hastalarımız da toplam 8 kişi idi.

Serimizde 3 kişi olan üniversite öğrencilerinin 3'ü de trankilizan bağımlısıdır. Üniversiteyi terke denleri hariç tutarsak trankilizan grubu en büyük grubu teşkil etmektedir.

Dolantin bağımlısı olan iki hastamızın da bağımlılıkları meslekleri sebebi ile idi. Bunlardan bir tanesi cerrahi, diğeri ise anesteziyoloji ihtisası yapan iki hekimdir.

SONUÇ

Ülkemizde uyuşturucu madde konusunda epidemiyolojik bir çalışma gerekmektedir. Ülkemizde gençler nüfusun büyük bir grubunu oluşturmaktadır. Yüksek öğretim gençliği ise bulunduğu yaş grubu sebebi ile hem ülkemizde hem de yurt dışında en büyük risk grubu olarak tespit edilen yaş grubu sınırlarına girmektedir (2, 5).

Akran grubu değerleri bu grupta en büyük önemi oluşturmaktadır (7). Batılı ülkelerde uyuşturucu madde kullanımını ile ilgili kabul edilebilirlik değerlerinin farklılığı bu ülkelerde yüksek olan madde kullanım yüzdesini açıklayabilir (2). Ülkemizde bu yaş gruplarında uyuşturucu madde kullanımını kabul edilebilirliği pek yoktur. Sigaranın kabul edilebilirliği ise yüksek oranda kullanımı sağlamaktadır.

Dolayısı ile üniversite gençliği üzerinde yapılabilecek uyuşturucu madde bağımlılığı ve kullanımı ile ilgili saha çalışmalarında uyuşturucu madde bağımlılığı kabul edilebilirli-

ği ve beraberindeki faktörler detaylı olarak incelenmelidir.

KAYNAKLAR

- 1- Kılıçbay MA: Gergin Bekleyiş Mutlu Sona Erdi: Çocuklarımızın Üniversiteyi Kazandı. Türkiye Günlüğü, 1989, 6, 6-16.
- 2- Madden JS: A Guide to Alcohol and Drug Dependence, Wright, Bristol, 1984.
- 3- Millman RB: Drug Abuse and Dependence, in Psychiatry Update: The American Psychiatric Association Annual Review, Volume 5. Eds. by Frances AJ and Hales RE, Washington DC, American Psychiatric Press, 1986.
- 4- Öztürk MO: Psikoanaliz ve Psikoterapi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1985.
- 5- Peutz MA et al: A Multicommunity Trial for Primary Prevention of Adolescent Drug Abuse. JAMA, June 9, 1989, 261, 3259-3266.
- 6- Robson PJ: Self-Esteem-A Psychiatric View. Brit J

- 7- Psychiatry, 1988, 153: 6-15.
- 7- Swadi H, Zeitlen H: Peer Influence and Adolescent Substance Abuse: A Promising Site. Brit J Addiction 83, 153-157, 1988.
- 8- Tuncer C, Beyazyürek M, Ersül Ç, Karamustafalıoğlu KO, Özer ÖA: Madde Bağımlısı Hastalarda Bir Demografik Çalışma. 23. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongre Kitabı, 1987.
- 9- Tuncer C, Beyazyürek M, Karamustafalıoğlu KO, Ersül Ç, Samancı A: Uyuşturucu Madde Bağımlılığında Demografik Özellikler. 24. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresinde Tebliğ Edilmiştir.
- 10- Yörükoğlu A: Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1987.
- 11- Karamustafalıoğlu KO, Tuncer C, Beyazyürek M: Psychosocial Factors Influencing Drug Addiction. 8. Dünya Psikiyatri Kongresinde Tebliğ Edilmiştir.

MULTI-INFARKT DEMANS'LARDA (MİD) BT, EEG VE PSİKOGRAM (25 OLGU ANALİZİ)

Dr. Dursun KIRBAŞ*, Dr. Filiz Yıldırım**, Dr. Parnoh SAMURKAŞ***, Dr. Tülay YETKİN**, Ps. Nevin KEŞMİR****, Ps. F. Uğur ÖZGENTAŞ****

ÖZET: Bu çalışmada 25 Multi-infarkt Demans (MİD) olgusunda etyolojik faktörler, nörolojik sistem muayenesi, Bilgisayarlı Beyin Tomografisi (BT), Elektroensefalografi (EEG) ve Psikogram sonuçları değerlendirildi. Bulgular literatür ışığında tartışıldı.

Anahtar Sözcükler: Multi-infarkt Demans (MİD), Bilgisayarlı Tomografi (BT), Psikogram, EEG (Elektroensefalografi)

SUMMARY: In this study, etiologic factors, the results of neurologic and systemic examination, computed tomography, EEG and Rorschach, Benton, Bender-Gestalt tests of 25 cases with the diagnosis of multi-infarct dementia were evaluated together with the related literature.

GİRİŞ

Demans, kısaca entellektüel fonksiyonların kaybı olarak tanımlanabilir (2, 6, 11). Demanslar birbirinden farklı patolojik süreçler sonunda ortaya çıkarlar. Yakın zamanlara kadar serebral ateroskleroz demansın esas nedeni olduğu kabul edilerek, senil-presenil demans sınıflaması yapıldı (1, 2, 4, 10). Bugün kabul edilen görüş ise ileri yaşlarda ortaya çıkan demansların %50'sini Alzheimer hastalığının oluşturduğudur (2, 4). Olguların %10-15 kadarı ise MİD'tir (2, 4, 5). MİD'in oluşumunda ateroskleroz zemininde gelişen serebral infarktlar önemli rol oynar. Bu infarktlar büyük serebral arterlerin derin delici dallarının tıkanması sonucu oluşur (7). Bu nedenle serebro vasküler hastalığa (SVH) yol açan risk faktörleri MİD olgularının çoğunda bulunur.

MATERYEL VE METOD

1988-1990 yılları arasında SSK Okmeydanı Hastanesi Nöroloji Kliniği'ne yatan ve BT'de Multi-infarkt bulgusu olan

olgular çalışmanın materyalini oluşturdu. Bunlar DSM-3-R'ye göre sınıflandırıldı. Hastaların ayrıntılı klinik muayenelerinin yanısıra, hepsine EEG ve psikogram (Rorschach, Benton, Bender-Gestalt) uygulandı. Bütün hastalarda SVH risk faktörleri (Obesite, D. Mellitus, hipertansiyon, hiperlipidemi, kardiyopati, kan viskozitesi artışı, oral kontraseptif kullanımı) yönünden incelemeler yapıldı. Olguların 2'sinde kooperasyon güçlüğü nedeniyle psikogram yapılmadı.

BULGULAR

Bu çalışmadaki hastaların kadın/erkek oranı 1/2'dir. En genci 37, en yaşlısı 86 olan hastaların yaş ortalaması 61 olarak bulunmuştur (Tablo 1). Etiyolojik olarak SVH risk faktörleri yönünden, olguların %56'sında hipertansiyon mevcut. Kardiyopati %36, üçüncü sırada ise Geçici İskemik Atak (GİA) veya geçirilmiş SVH %20 ile yer alıyor (Tablo 2). Hiç risk faktörü taşımayan olgu oranı %4, tek risk faktörü taşıyan olgu sayısı 13 (%52)'tür (Tablo 3). Nörolojik muayenede tek taraflı lokalizasyon %76, bilateral bulgu ise %20 (Tablo 4)

* SSK Okmeydanı Hastanesi Nöroloji Klinik Şef Yrd.

** SSK Okmeydanı Hastanesi Nöroloji Klinik Asistanı

*** SSK Okmeydanı Hastanesi Nöroloji Klinik Uzmanı

**** SSK Okmeydanı Hastanesi Nöroloji Klinik Psikoloğu